

Pató Imre

LUKÁCS GYÖRGY CIKKE A FALU ÉS VÁROSBAN

Lukács György írásainak első megjelenését a jugoszláviai magyar sajtóban — eddigi ismereteink szerint — a Falu és Város 9. számában (1929. márc. 17. — 9. o.) közölt cikke jelenti.

Egy nem remélt véletlen hozta a felszínre ezt a felismerést akkor, amikor az említett lapban közölt írások szerzői és forrásai után kutattunk.

A Falu és Város 1. száma a Szervezett Munkás betiltása után két héttel, azaz 1929. jan. 20-án jelent meg, ugyancsak Szabadkán. Az új lap fejlécén a *Társadalmi, gazdasági és irodalmi hetilap* alcímet viselte. Meghirdetett programja szerint „a tudomány, a művészet és a szociológia eredményei alapján nevelni és tájékoztatni” akarta a falu és város dolgozóit, a nép két nagy rétegét, a munkásságot és a parasztságot, azokat, „akik leginkább el vannak zárva a tudás kincsétől” és „a szellemi gazdagodás közösségében” szeretné őket együtt tudni. „Az új lap, amelyet a legjobb remények közt bocsátunk útnak, az igazság lapja lesz. Azé az igazságé, amely a falu és város dolgozóit összefogja és munkában egyesíti. A szellem kis mécsesét gyújtjuk meg, hogy a mécsvilág mellett a testvérkéz megtalálja a testvérkezet” — hirdeti a Bevezető vezércikk.

A kitűzött céloknak a lap igyekezett is eleget tenni. Az impresszumban felelős szerkesztőként Lajčo Bistricki neve áll, de kétségtelen, hogy Szabadka kommunista fiataljainak egy csoportja szerkesztette a lapot. A munkatársaknak jelentősen megváltozott körülmények között kellett a szerkesztői és szervezői munkát ellátniuk; az ügyészség minden apró jelzést betiltással torolt meg, különösen a Falu és Város esetében, hiszen az Államügyészség világosan felismerte, hogy ez a lap a Szervezett Munkás utódja, és a Belügyminisztérium Közbiztonsági Osztályának a Falu és Város végleges betiltását sugallta.

A szerkesztőség szelektáltabban közölt vidéki tudósítók tollából (talán éppen a kockázat elkerülése végett), helyette inkább általánosabb elméleti vagy kitekintő írásokat jelentetett meg. Feltűnően sokat fog-

lalkozott a munkások művelődési életével, nyilván, hogy — miután a szakszervezeteket betiltották — segítse a művelődési és egyéb egyesületekbe való bekapcsolódásukat, ottani tájékozódásukat, és irányítsa tevékenységüket.

Az elméleti írások egy részét külföldi lapokból vette át, így például közreadta a *Mi az a „mondizmus”?* (1. szám 1. p.; a 100% II. évf. 3. számában — 1928. december, 125—127. p. — Kardos Dezső, dr. aláírással jelent meg.) — *Munkásmozgalom és antialkoholizmus*. (1. szám, 7. p.; a 100% II. évf. 2. számában — 1928. november, 55—56. p. — Anton Hölzlnek, az osztrák antialkoholista munkásszövetség elnökének a cikke.) — A *Kultúra (és) politika* (9. sz. 3. p.) című írásban a művelődési mozgalmakról mint a munkásság osztályharcának egy sajátos területéről van szó. A cikk a Falu és Városban aláírás nélkül jelent meg, s csak megfelelő segédletek igénybevételével tudtuk megállapítani, hogy a 100%-ból vette át a szerkesztőség. A *Kultúra (és) politika* a 100%-ban Németh Lajos aláírással jelent meg (I. évf. 7. sz. — 1928. ápr. — 290—293. p.) Botka Ferencről tudjuk, hogy ez Lukács György álneve. (Botka Ferenc: 100 % Repertórium. = Tamás Aladár: A 100%. A KMP legális folyóirata 1927—1930, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984) A 100 % füzetek ugyan nem álltak rendelkezésünkre, de Tamás Aladár munkája, A 100 % története szemelvényanyagot is tartalmaz, szerencsére a keresett cikket is, így a szövegazonosítás minden kétséget kizáróan föltevésünket igazolta. Lukács György írásában arra a kérdésre keres választ, hogy lehet-e politikamentes a művelődési mozgalom. A kérdés alapos taglalása során bebizonyítja, hogy „a kultúr-munka egész megindulása, szélessége, mélysége, intenzitása a legszorosabban függ a munkaidő, munkabér, munkaviszonyok kérdésétől” és éppen ezért — a föltett kérdést csak így válaszolhatja meg: „szektárius utópia a kultúrának politikamentes elképzelése”.

A 100 %-ban itt még nem ér véget a cikk, a továbbiakban a kultúra tárgyi, anyagi előfeltételeiről szól, azokról, amelyekbe már egészen közvetlenül „belejátszik” a politika, „... a szervezkedés, gyülekezés szabadsága, a propaganda szabadsága, a csoportok alakíthatósága stb.”. Ezt a befejező részt, amely terjedelmében nagyjából azonos a leközölt résszel, a Falu és Város már nem hozta, noha a közleményt azzal zárta a szerkesztőség, hogy még folytatja. Nem közölte a 100 % 1928 júliusi, I. évf. 9. számában megjelent *Kultúra és politika* II. cikket sem. — Meg kell említeni, hogy (Lukács György) Németh Lajos elemző írását a 100 %-ban vita követte: Keleti Pál szektás érvekkel támadta Lukács írását, amelyre a *Kultúrbeugobózás vagy harcos kultúrmozgalom* című írásával válaszolt (I. évf. 8. sz.), ugyanakkor Lukács György tézisei mellett foglalt állást Tamás Aladár is (Osztályharcos munkásoktatás; I. évf. 9. sz.).

A *Falu és Városnak* a 100 %-kal való kapcsolatát bizonyítja az 5. szám 8. oldalán megjelent *100 százalék* című kis ismertetője is, amely

a folyóirat II. évf. 4. számát ismerteti. Az olvasók figyelmét arra is felhívja, hogy a folyóirat — amit kitűnőnek minősít — a *Falu és Város* útján megrendelhető.

Rezime

Lukačev napis u nedeljniku „Falu és Város”

Prvi napis od Đerđa Lukača u jugoslovenskoj mađarskoj štampi — prema našim dosadašnjim znanjima — objavljen je u 9. broju nedeljnika „Falu és Város” (Selo i grad) 17. marta 1929. godine. Prvi broj „Falu és Város”-a je izašao iz štampe dve nedelje nakon zabrane „Szervezett Munkás”-a (Organizovani radnik) i deklarirao se kao društveni, privredni i književni nedeljnik. Nesumnjivo je potvrđeno da je list uređivala grupa komunista-omladinaca Subotice.

„Falu és Város” preuzima napise teoretskog karaktera i iz naprednih stranih listova, na primer iz 100%. Odatle je preuzet i članak pod naslovom „Kultura (és) politika” (Kultura (i) politika) koji govori o kulturnom pokretu kao specifičnom polju klasne borbe radništva i štampan je bez potpisa autora. U listu 100% ovaj članak je objavljen sa potpisom Lajoš Nemet, koji je bio — to znamo od Ferenc Botke — pseudoime Đerđa Lukača. Spomenuti napis u 100%-u se nastavlja u jedan od narednih brojeva, ali nastavak kao ni diskusiju koja se razvila u 100%-u povodom Lukačevog napisa nedeljnik „Falu és Város” ne preuzima.

Resümee

Anschrift von Lukács György in der Wochenschrift „Falu és város”

Der erste Artikel von Lukács György wurde in der ungarischen Presse in Jugoslawien — laut unserer bisherigen Kenntnis — in der Nummer 9. der Wochenschrift „Falu és város” (Dorf und Stadt), am 17. März 1929 veröffentlicht. Die erste Nummer des „Falu és város” wurde zwei Wochen nach dem Verbot der Zeitschrift „Szervezett munkás” (Organisierter Arbeiter) veröffentlicht und als gesellschaftliche — wirtschaftliche — und Literaturwochenschrift deklariert. Es ist unbestreitbar festgestellt, dass die Zeitschrift von einer Gruppe kommunistischer Jugendlicher aus Subotica redigiert wurde.

„Falu és város” übernimmt auch theoretische Anschriften aus vorgeschrittenen fremden Blättern, zum Beispiel aus dem „100%”. Daraus ist auch der Artikel „Kultúra és politika” „Kultur und Politik” übernommen worden, der über die kulturelle Bewegung als spezifischer Art des Klassenkampfes spricht und ohne der Unterschrift des Autors erschien. Im Blatte „100%” ist dieser Artikel mit der Unterschrift von Németh Lajos erschienen, der — wir erfahren es von Ferenc Botka, ein Pseudonym von Lukács György war. Der angeführte Artikel in „109%” wurde in einem der nächsten Nummern weitergeführt, aber die Fortsetzung — sowie die Diskussion, die sich im „100%” Angesichts des Artikels von Lukács entwickelt hat — wurde von der Wochenschrift „Falu és város” nicht übernommen.